

FAGKONFERANSE KONTROLL OG TILSYN

ANTI KORRUPSJON OG ETIKKARBEID I KOMMUNESEKTOREN

Forum for Kontroll og Tilsyn, Haugesund,
4. juni 2014

Partner Helge Kvamme
Advokatfirmaet Selmer
Leder Gransking & Compliance

Agenda

- Innledning: Korrupsjon – økonomisk kriminalitet og samfunnsansvaret
- Utviklingen når det gjelder offentlig korrupsjon i Norge?
- Former for korrupsjon
- Korrupsjonens nedre grense
- Hvilke erfaringer og lærdommer har vi fra saker?
- Ethiske dilemmaer
- Tiltak mot korrupsjon
- Spørsmål og svar

Hva er korrupsjon?

”Korrupsjon dreier seg om smøring og bestikkelser i offentlig eller privat virksomhet. Motivet er som regel å oppnå særlige fordeler, hvilket fører til at det skjer brudd på rettslige krav eller etiske normer. Korrupsjonsbegrepet er ikke entydig gitt, men det forutsetter at det skjer en samhandling mellom minst to personer, og da ofte slik at begge kan bebreides handlingen.”

(NOU 2002:22)

Utviklingen – ”fra jeg startet til i dag”

- 80-tallet/90-tallet: Noen få kommunesaker (Oslo kommune/entreprenør-saken)
- Fra det 21. århundre:
 - Dramatisk endring – kommune-saker, statseide selskaper osv.
 - ”Virksomhetskriminalitet”
 - Ledere står bak, både topp- og mellomledere
 - Omdømmerisiko, sanksjonsrisiko og utestengelsesrisiko har ført til betydelig økt compliance fokus
 - ”Skandalesakene” har stått i kø – de fleste med innslag av korrupsjon
 - Fra Finance Credit og Statoil til Romerike- og Undervisningsbygg-saker, Oslo kommune, Bærum kommune, Unibuss, SNSK, Norconsult, Yara, Kongsberg, Telenor osv.
 - Korrupsjon og alvorlig virksomhetskriminalitet er en betydelig risiko for alle virksomheter i Norge, både private og offentlige
 - Det kreves proaktiv motoffensiv og gode etiske kjøreregler

5

Vannverket på Romerike

- 20. oktober 2005 ransaket politiet lokalene til Nedre Romerike vannverk og Sentralrenseanlegget RA-2
- Etterforskerne fant firehjulstrekkere, terrenggående kjøretøyer og strømaggregater innelåst i containere
- **Mye tyder på at de var planlagt sendt ut av landet**

Store Norske Spitsbergen Kulkompani – Grov korruptsjon avslørt

Yara-saken

SIKTET: Tidligere konsernsjef i Yara, Thorleif Enger, er siktet for grov korrupsjon i forbindelse med etterforskingen av selskapets Libya-aktiviteter. Han ble fredag pågrepet sammen med de to Yara-direktørene Tor Holås og Hålgjær Størvik. Foto: Morten Holm / SCANPIX

Tidligere Yara-sjef siktet i korrupsjonssak

Den tidligere konsernsjefen Thorleif Enger og to av direktørene i Yara ble fredag 18. mai pågrepet.

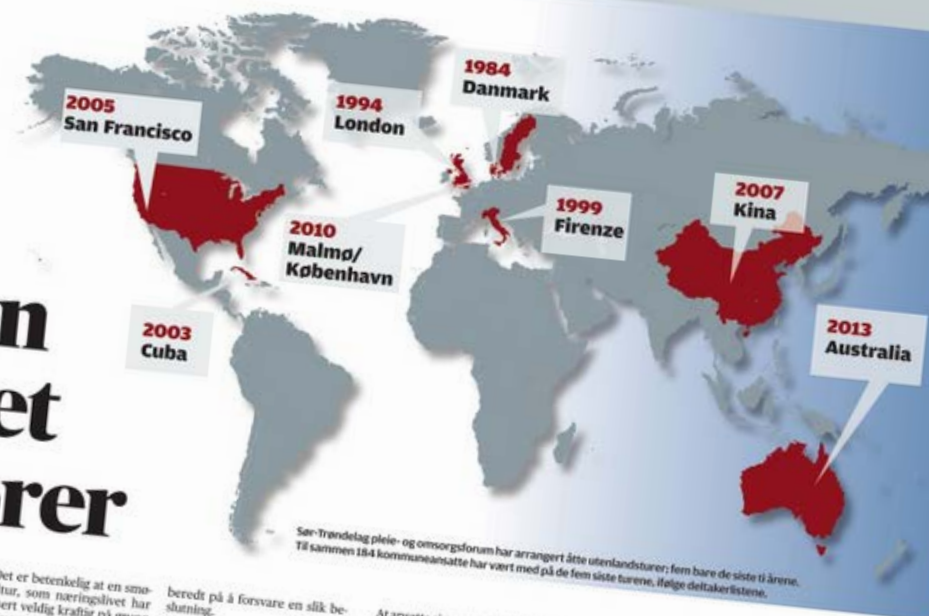
”Smørekultur”

Etikk

Først etter den åttende sponsete utenlandsturen ble det stopp på eksotiske reisemål for til sammen **FLERE HUNDRE MELLOM-LEDERE** fra kommuner i Sør-Trøndelag. Oppvasken vil pågå langt utover høsten.

Reiste verden rundt sponset av leverandører

Sør-Trøndelag pleie- og omsorgsforum har arrangert åtte utenlandsturer, fem bare de siste årene. Til sammen 184 kommuneansatte har vært med på de fem siste turene. Ifølge deltakerlistene.

TRONDHEIM
Reisene i regi av Sør-Trøndelag pleie- og omsorgsforum (STPO) leder nå til en rekke oppgjør i de fem siste utenlandsturene. Bare til sammen hatt 184 deltakere. Noen har reist flere ganger. Enkelte ansatte i de til sammen 16 kommunene kan enten risikere advarsel, omplassering eller oppsigelse.

Turene har delvis vært betalt av kommunene selv og delvis av forumet - som igjen får sine inntekter fra sponsorer og deltakere på STPOs årlige fagkonferanser.

Etterlyser oppgjør
- Kommune-Norge synes ikke å ha tatt et ordentlig oppgjør med det vi kan kalle en smørekultur. Det ser vi i private virksomheter som setter grensene for gaver, reiser eller middager veldig lavt; man er livredd for enhver situasjon der det kan stilles spørsmål om overføringen av en fordel er utilbørlig. Kommunene bør innarbeide den samme holdningen, Kvamme er i dag partner i revisjons- og rådgivningselskapet PwC, men skal fra 1. juli bygge opp et granskings- og antikorrupsjonsteam i advokatfirmaet Selmer. Han er kjent som en av Norges største eksperter på korrupsjon. Kvamme understreker at han ikke kjenner saken.

- Det er betenkelig at en smørekultur, som næringslivet har redusert veldig kraftig på grunn av fokuset på korrupsjon, synes å henge mer igjen i kommunal sektor.

Leser ikke regelverk
I flere av kommunene i Trøndelag konkluderer rådmann og kontrollutvalg nå med at de etiske reglene er brutt. I Trondheim ansatte lest de etiske reglene til kommunen, men nesten alle tror reglene følges.

- Etiske regler skal ikke bare være høytidelige setninger om å følge lover, men sette konkrete grenser. Hva kan du være med på, hva kan du ikke være med på, hva skal vurderes av andre? Etiske regler som ikke blir lest, er nærmest verdiløse.

Må ikke være plastkopp
Kvamme mener det fortsatt skal være mulig å møte leverandører til mer enn en traktetkaffe i plastkopp.

- Men kravene til å vurdere og grense for å si nei har blitt tydelig lavere. Skal man være på den helt sikre siden, er det sikkert ikke å begi seg inn på noen reiser eller arrangement som er sponset i det hele tatt av leverandører. I alle fall må man være forberedt på å forsvare en slik beslutning.

At ansatte signerer på at de har lest de etiske reglene, er en måte å dokumentere kjennskapen på.

- Noe av det viktigste i et tiltak er det ikke må være tvil om signatørene fra toppen. Du kan aldri beskytte deg mot brudd på retningslinjene, men du må sørge for at det ikke er tvil om hva retningslinjene består i. Er du utydelig, ikke har klare signaler og ser og forholder seg til de etiske terper rette skylden mot den ansatte. Da må du begynne på toppen, da er ikke signalene gode nok, sier Kvamme.

Leder av Etikkforum i KS, Stange-

ge-ordfører Nils A. Rohde (Ap), er ikke enig i Kvammes kritikk.

- Slik jeg kjenner kommunene rundt dette. Det må være på dagsorden hele tiden for å opprettholde bevisstheten om det tro på at ansatte skal signere på at de har lest de etiske regelverket, det må være en tilfissak.

Rohde mener problemet i Trondheim ikke har vært mangelfullt på regelverk, men praktiseringen.

- Jeg tror du ikke finner mange eksempler på at man så åpenbart har gått utenfor det kommunale regelverket. Politisk ledelse i kommunen har også vært veldig tydelig på at dette har vært helt uakseptabelt.

Over hele verden
Sist uke var kontrollkomiteen i Trondheim samlet for å behandle revisjonsrapporten om reisevirksomheten. Trondheim har sendt svært mange flest mellomleder på sponsete turer.

Behandlingen ble utsatt, fordi revisjonen i siste time fikk innsyn i regnskapsbilag hos STPO. Dermed må saken opp igjen i kontrollkomiteen til høsten.

Sjatt Midt-Norge vurderer nå om årets tur til Australia vil medføre skatteplikt for de reisende. OLE PETTER PEDERSEN, 900 57 640 oke.petter@kommunal-rapport.no

Slik forfølges saken om smøreturene i 16 trønderkommuner

Trondheim
Til sammen har 77 ansatte i Trondheim kommune deltatt på de fem siste utenlandsturene i regi av Sør-Trøndelag pleie- og omsorgsforum. Kommunen har dermed vært den klart største deltakeren på forumets reiser.

Revisjonsrapporten viser at ledelsen i Trondheim har fått informasjon om turene tidligere, uten å reagere. Ledelsen sa nei til at den siste turen til Australia kunne regnes som jobbreise.

Det er foreløpig ikke kjent om noen vil bli oppsagt eller få andre reaksjoner som følge av reisevirksomheten.

Saken kommer opp igjen i kontrollutvalget til høsten.

Skaun
I kommunestyret 25. mars, i form av skriftlig spørsmål til rådmannen. Han konkluderte med at de etiske retningslinjene ikke er fulgt. Kommunen har fra 2004 betalt 142.150 kroner til forumet, nesten halvparten bare i 2012. Kommunen har hatt ansatte på de fire siste utenlandsturene, disse har fått permisjon med lønn.

Tydal
I kontrollutvalget 16. mai. Ansatte i kommunen var på tur i både 2003 og 2005. Deretter sa rådmannen klart nei til flere turer.

Malvik
I kontrollutvalget 6. mai. Ansatte har vært med på tre av de fire siste utenlandsturene. «Kommunens beslutning om ikke å delta på siste reise til Australia, tyder på at en nå har en mer restriktiv linje», heter det i protokollen fra møtet. Utvalget vil likevel vurdere å følge opp saken når revisjonsrapporten fra Trondheim er klar.

Røros
I kontrollutvalget 10. mai.

Seibu
I kontrollutvalget 25. april. Ingen ansatte i Seibu skal ha vært med på utenlandsture i regi av forumet de siste ti årene.

Frøya
I kontrollutvalget 8. mai. Rådmannen synes det som om Frøya kommune ikke er direkte berørt av reisevirksomheten i etter år 2000, ifølge protokollen.

Agdenes
I kontrollutvalget 30. april. Flere deltakere på hver tur.

Bjugn
I kontrollutvalget 12. april. Kontrollutvalget vedtok at det vil følge opp saken. «Det ble gitt informasjon om hvordan kommunen hadde håndtert saken i forbindelse med saknad om permisjon og støtte til reisen. Vurdering av videre tiltak var ikke avsluttet», heter det i protokollen.

Melhus
I kontrollutvalget 29. april. Utvalget vedtok å ta opp saken igjen når revisjonsrapporten fra

Oppdal
Saken har ikke vært i kontrollutvalget, fordi kommunen først ikke var klar over at ansatte hadde vært med på utenlandsture. Saken blir behandlet over sommerferien.

Orkdal
I kontrollutvalget 29. april. Tre personer sto på deltakerlista for turen til Malmø og København, som var vesentlig kortere enn de andre reisene. Fakturaene kommunen fikk, oppga ikke hvor seminaret ble holdt. Utvalget tok rådmannens redegjørelse til etterretning.

Rissa
Saken har ikke vært til behandling i kontrollutvalget. En person deltok på tur til Kina i 2007 og til Malmø og København i 2010.

Roan
Saken har ikke vært til behandling i kontrollutvalget. En person deltok på tur til Malmø og København i 2010.

Orland
Saken har ikke vært til behandling i kontrollutvalget. En person deltok på tur til Kina i 2007.

Bare navneklister for turene i 2007 og 2010 angir kommunestillingsrett.

Kreves ny og intensiv kamp mot korrupsjon

DEBATT

debatt@dn.no

Feilaktig om bolig-lånskrav

INNLEGG Finans

Et innlegg i DN 27. april hevder seksjonsdirektør Erik Johansen i FNO at undertegnede gir et misvisende bilde av kapitalkravene for boliglån, og at min påstand om at gjeldende regulering (Basel II) har bidratt til å holde veksten i boligpriserne oppe, derfor er feilaktig.

En av ambisjonene ved overgangen til Basel II var at kapitalen i banksystemet som helhet skulle forbli noenlunde uendret. De nordiske bankene var ventet å bli blant «vinnerne» ettersom et betydelig innslag av boliglån ville kreve lavere kapital fremover.

Virkingen av overgangen ble nok til dels forskuttet og gjennom forrige tår falt bolig-lånsmarginene betydelig.

Overgangsreglene som kom med Basel II i 2007, er, som Johansen tar opp, med på å danne et gulv for samlet kapital (på 80 prosent av kapital Basel I). Effekten av dette er imidlertid kun tilside om gulvet er bindende.

KAPITAL: Fridtjof Berents skriver om kapitalkrav og gulv.

Ligger en over gulvet vil en nok finne banker som praktiserer risikorete lavere enn de 40 prosent (80 prosent av Basel I-vekten på 50 prosent) som Johansen trekker frem.

Hvor viktig et bindende gulv har vært for bankenes vurdering av boliglån, er heller ikke åpenbart, ettersom det kan være rasjonelt å velge og se gjennom mer midlertidige forhold i prisingen av kreditt med antatt lang løpetid.

Man kan selvfølgelig diskutere betydningen av reduserte marginer for utviklingen i boligpriserne, som jo påvirkes av en rekke forhold, men etter mitt skjønn har endringene i kapitaldekningssystemet isokert sett bidratt til å lette tilgjengeligheten av kapital for husholdningen som i sin tur har støttet opp om deres gjeldsutviklingen og derigjennom også boligprisen.

Fridtjof Berents, analytiker i Arctic Securities

Ny kamp mot korrupsjon

Korrupsjon hindrer økonomisk utvikling. Myndighetene gjør for lite for å bekjempe bestikkelser i internasjonal virksomhet. Det er på tide å diskutere nye virkemidler, skriver granskingsleder Helge Kvamme i PwC.

INNLEGG Korrupsjon

I 2009 innførte Norge en streng korrupsjonslovgivning som i stor grad har tatt knekken på en smørekultur som var i ferd med å bli svært utbredt. Økokrim har slått hardt ned på virksomheter og personer som spanderer reiser og andre fordeler på kunder og forretningsforbindelser.

I den senere tid er det avslørt ulovlig kartellvirksomhet i Norge. Saker innen konkurranse- og handelsrett og internasjonal forskning viser at annerkjennelse har forebyggende effekt. Ulovlig pris-, anbuds- og markedsarbeid ødelegger den sunne konkurransen; det skader konkurrentene, frister andre til å bruke samme virkemidler, og kundene betaler for høy pris. Dette forsvaret bruk av proaktive og utradisjonelle tiltak.

Tiden er nå inne for en offentlig debatt om effektive tiltak for å forebygge og avdekke det som er den alvorligste form for økonomisk kriminalitet i samfunnet: korrupsjon og bestikkelser, særlig i internasjonal virksomhet. Slik kriminalitet påvirker ikke bare konkurransen i næringslivet, men opprettholder fattigdom, klasse- og etnisk ulikhet i store deler av verden.

Politikerne har sett alvor i denne type saker. I Stortingsmelding nr. 10, 2008-2009 (Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi) løftes korrupsjon opp på linje med menneskerettigheter, arbeidstagerrettigheter og beskyttelse av miljøet. Tiltakene har imidlertid uteblitt, mens vi erfarer at følgende realiteter har gjort seg gjeldende:

■ Norge sakker akkurat når det gjelder innsats for å forebygge korrupsjon og bestikkelser i internasjonal virksomhet.

■ Norske virksomheter som driver internasjonal handel, utsettes forsett for betydelig korrupsjonsrisiko.

Næringslivet både trenger, og ønsker, tiltak gjennom initiativ også fra myndighetene. PwC har i den senere tid bistått norske

PROAKTIV: Helge Kvamme advarer mot passivitet.

virksomheter som møter korrupsjon i sin internasjonale virksomhet. Ofte gjelder dette såkalte «tilretteleggingsbetaling» for å oppnå statlige kontrakter, godkjenninger og lisenser, betalinger som går direkte i lommene til offentlige tjenestemenn i størrelsesorden flere hundre tusen kroner.

Det er også vanlig med store betalinger til agenter og andre mellommenn. Bare på grunn av beløpene størrelse er det naturlig å forutsette at pengene benyttes til bestikkelser av beslutningstagere.

Hjemlige anti-korrupsjonstiltak henger ikke med iden internasjonale utviklingen på området

Vi ser internasjonalt et klart skille i myndighetenes tilnærming. For handlet det om å avdekke ulovlige korrupsjonshandlinger gjennom etterforskning og straffeforfølgelse. Nå oppmuntrer virksomhetene som driver internasjonalt til å implementere robuste og effektive antikorrupsjonssystemer, også for i noen tilfeller å unngå straffeforfølgelse gjennom annerkjennelse. De er ofte forutsetningen en frivillig melding til myndighetene om hendelser.

Storbritannia innfører i disse dager en korrupsjonslovgivning (UK Bribery Act). Når et selskap involveres i korrupsjon, er lovens fokus i stor grad om selskapet har gjort tilstrekkelig for å forebygge risiko for korrupsjon. Har ikke virksomheten gjort nok for å forebygge, straffes den hardere, noe som beskrives

som «failure to prevent». Det innføres et frivillig meldesystem som kan gi straffefrihet mot å forplikte seg til å innføre gode og robuste forebyggende systemer.

Hjemlige antikorrupsjonstiltak henger ikke med i den internasjonale utviklingen på området. Det er grunn til å

etterlyse langt mer proaktive tiltak også fra norske myndigheters side, herunder bør det vurderes annerkjennelse og melding og varslingssystemer. Resultatet av fortsatt passivitet kan bli alvorlig for norske virksomheter.

■ Helge Kvamme, nasjonal leder for granskning i PwC

■ SMØRETUR. Pågående forferelser og andre former for korrupsjon opprettholder fattigdom, klasse- og etnisk ulikhet i store deler av verden, skriver artikkelforfatteren. Foto: Mikaela Berg

Telenorer blir involvert i korrupsjons skandalene som nå ruller opp i India (DN 27. april)

Arbeidsgivernes medfinansiering av sykefravær kan endres når Navs datasystemer er klare. Arbeidstagerens sykelønnsordning ligger imidlertid fast, skriver arbeidsminister Hanne Bjurstrøm.

For enkelt om sykefravær

INNLEGG Sykefravær

I forrige uke presenterte Frischkanten en rapport som gir holdepunkter for at arbeidsgivernes økonomiske incentiver har betydning for sykefraværet. I lys av dette hevdet DN på lederplass at det er åpenbart at både arbeidstager og arbeidsgiver må få større økonomisk ansvar for sykefraværet. For arbeidstagerne betyr dette kutt i sykelønnsordningen. Dette blir for enkelt, DN.

Pennene i rapporten er ikke overraskende, og samsvarer i stor grad med innstillingen til ekspertgruppen oppnevnt av Arbeidsdepartementet, som kom iført. Dagens ordning er som kjent at arbeidsgiverne kun finansierer de første 16 sykedagene, da med 100 prosent.

Vi kan ikke ta sjansen på at folk ikke får dagpengene eller sykepengene sine

Arbeidsgiverne betaler altså fullt ut for korttidsfraværet og ingenting for langtidsfraværet. Samtidig vet vi at det nettopp er langtidsfraværet som er inngangen til utstøting og uføret. Arbeidsgiverne er helt avgjørende i sykefraværsarbeidet på den enkelte arbeidsplass, gjennom forebygging, oppfølging og tilrettelegging. Regjeringen og partene i arbeidslivet diskuterte derfor arbeidsgivernes medfinansiering av sykefraværet grundig i forbindelse med forlorets nye LA-avtale. Det var enighet om at å endre medfinansieringen i tråd med ekspertgruppens prinsipper, vil kunne styrke arbeidsgivers oppfølging og tilrettelegging.

Det viste seg dessverre at det ikke er forsvarelig å gjennomføre en endring av medfinansieringen med dagens lisenssystemer i Nav. Vi kan ikke ta sjansen på at folk ikke får dagpengene eller sykepengene sine. Først når arbeidet med NAVs it-modernisering er

SNART: Omlegging av medfinansiering kan føre til mindre sykefravær, skriver Hanne Bjurstrøm.

kommet lenger, vil det være mulig å si når en omlegging av medfinansieringen kan skje.

Det positive i dette bildet er at det virker som stadig flere synes at en godt utformet omlegging av arbeidsgivernes medfinansiering er fornuftig. Regjeringen vil derfor, i tråd med LA-avtalen, ta opp dette spørsmålet med hovedorganisasjonene når det blir aktuelt.

Mens det over tid kan ligge til rette for å endre arbeidsgivernes medfinansiering, er Soria Moria II klar på at sykelønnsordningen for arbeidstagerne ligger fast. Regjeringen har hele tiden sagt at det er andre måter å redusere sykefraværet på enn å ramme den enkelte.

De tidligere LA-avtalene var gode, men ble ikke fulgt godt nok opp. Det er derfor vedtatt en egen handlingsplan for oppfølgingen av den nye LA-avtalen.

Senest for to uker siden la Regjeringen frem en lovproposisjon med tidligere «stop-punkter» i sykefraværsløpet og sanksjoner for å sikre en god oppfølgingskultur blant leger, arbeidsgivere og arbeidstagere. Til sommeren kommer det på plass veiledninger og tiltaksrapporteringssystemer for fastlegenes sykemeldingspraksis, som jeg tror vil få stor betydning. De fylkesvise LA-rådene styrkes og aktiviseres. Partenes nye verkøy for tilrettelegging på arbeidsplassen vil snart være klare. Det er stor LA-aktivitet ute i virksomhetene.

At en omlegging av medfinansieringen ikke var mulig nå er bekjellig, men bør ses på som en ekstra spore til innsats for alle involverte aktører i annerkjennelse for å redusere sykefraværet og uføretyrligheten i Norge. Økonomiske incitiver vil uansett ikke alene kunne løse disse utfordringene

■ Hanne Bjurstrøm, arbeidsminister

Forventningsavklaringer

Næringsministeren kaller statseide selskaper inn på teppet.

”

Vi har nulltoleranse for korrupsjon. Korrupsjon er ødeleggende for land og selskaper, og bidrar til å bygge ned demokratisk utvikling og rettferdig fordeling.

*Monica Mæland, Næringsminister (H)
VG, 17. mars 2014*

Dagens Næringsliv
Film • Musikk • Bøker • Mat • Vin
39-43, MAGASINET

DN **lørdag**
279.000 lesere hver lørdag
UKE 1
4. januar 2014
www.dn.no
NR 3 - Årg. 125
Løssalg kr. 40

MAGASINET
POLITIKK
Man kommer inn på Stortinget uten velgere i ryggen. MAGASINET, 4-11 →
Åpen dør

SPORT
Kampsporten mixed martial arts er blitt milliardindustri. MAGASINET, 16-23 →
Blodpenger

PORTRETT
Mest sett
Cecilie Mosli har regissert krimserien «Mammon». MAGASINET, 36-38 →

Dropper lisens – ser NRK lovlig likevel
De dropper tv-tuneren og ser NRK gratis – og lovlig – over nettet i stedet. Side 48-47

Sjefene vil ikke ut på bygda Side 10-11

Nøkkeltall Børs s. 39-45
Fra siste handelsdag til i går kl. 18.00
Doll. Øre -4 -0,36 -5
Pund Øre -21 -0,35 -51
Norske kroner til USD 8,18 %
Norske kroner til EUR 1,17 %
Pensjonsmarkedsrente 3 mnd ender 1,67 %

Storeier KLP med egen gransking: Usikker på Yara-ledelsen
VURDERER TILLITEN: Jeanett Bergan er leder for ansvarlige investeringer i KLP. Hun vurderer om ledelsen og styret i Yara har tillit etter omfattende korrupsjonsmis-tanker mot selskapet. SIDE 6-7

YARA-SJEF: Jørgen Ole Haslestad.
STYRELEDER I YARA: Bernt Reitan.

Hva er korrupsjon regulatorisk?

- Straffelovens bestemmelser
 - § 276 a (korrupsjon)
 - § 276 b (grov korrupsjon)
 - § 276 c (påvirkningshandel)
- Straffeloven § 48b: Ved avgjørelse av om straff skal ilegges et foretak etter § 48a, og ved utmåling av straffen for foretaket, skal det særlig tas hensyn til... om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen
- *Aktiv korrupsjon*: gi eller tilby noen en utilbørlig fordel i anledning vedkommendes stilling, verv, eller oppdrag
 - Kreves ikke at bestikkelsen gis for å oppnå en fordel (for eksempel smøring)
- *Passiv korrupsjon*: kreve, motta eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag
 - Direkte eller indirekte (for eksempel bruk av mellommenn)

Hva er korrupsjon? – Noen situasjoner

-
- Bestikkelser / kick backs for å vinne prosjekter eller sikre leveranser
 - Betalinger for informasjon
 - Regnskapsmanipulering for å skjule misligheter og korrupsjon
 - Smøring
 - Gaver
 - Representasjon
 - Relasjonsarrangement – leverandør vs. kunde – (ref "Ruter-saken")
 - Fordeler til personer i offentlig forvaltning f eks for å oppnå raskere saksbehandling i bygningssak (korrupsjon i offentlig forvaltning)
 - Private fordeler fra leverandører til ledere og ansatte i virksomheten
 - Kick backs ved lån og tilskudd

Erfaring fra granskingssaker

- Omfattende brudd på innkjøpsregelverk og lov om offentlige anskaffelser
- Anskaffelsene ikke basert på konkurranse
- Behovsverifikasjon og kravspesifikasjon foreligger ikke
- Det er ikke dokumentasjon på forutsatt mottakskontroll og fakturakontroll
- Samme person/funksjon har opptrådt som både bestiller, budsjettansvarlig og attestant
- Ansatte som har oppdaget mulige uregelmessigheter eller misligheter, har følt at de ikke har hatt noe sted å varsle om sine observasjoner
- Leverandører til kommunen har gjort arbeid for ledere privat – skjult gjennom ”fakturametoden”
- Rekvisisjon for arbeidet i mange tilfeller utferdiget etter at arbeidet er utført og på tidspunktet for fakturering
- Varslingssystemer fungerer ikke

Toten Tingrett 26. april 2006

- Betaling av feriereise for offentlig tjenestemann m/familie fra leverandør
- Verdi kr 23.000
- Leverandøren førte utgiften på konto for markedsstøtte
- Tingretten:
 - “..det kan være riktig som siktede har forklart, nemlig at han her bare gikk noe over grensen for en utbredt reise- og smørekultur i bransjen..”
 - “Det dreier seg her om korrupsjon, et samfunnsproblem som synes tiltagende, og allmennpreventive hensyn gjør seg sterkt gjeldende og tilsier en streng reaksjon..”
 - **“Dessuten måtte det være hans oppgave som avdelingsleder selv å være seg bevisst på grensen mellom lovlig kundepleie og korrupsjon..”**
 - **“Hver i sær av lederne i en organisasjon må ta eget ansvar for overtredelse av straffebestemmelser av denne karakter.”**

Oslo Tingrett – 13. juli 2008

- Faktum:

- Mottak av en flatskjerm og en tur til VM i skiskyting i Østerrike
- Verdi henholdsvis kr 30 000,- og kr 10 000,-
- Kun private parter involvert

- Retten:

- Vektlegger poenget ved at man ikke sa ifra om fordelene til egen arbeidsgiver (åpenhet)
- Drøfter hvorvidt man hadde plikt til å reise hjem for egen regning når man innså den uforholdsmessige personlige fordelene ved reisen
- Dømt til fengselsstraff, bot og inndragning

Hålogaland lagmannsrett 3. februar 2009

- Statoil leide inn en konsulent i fire år for å gjøre innkjøp i forbindelse med byggingen av Melkøya-anlegget utenfor Hammerfest.
- Innkjøperen ble av forretningsforbindelser påspandert verdier for ca kr 190 000, herunder steambadstu til kr 70 000, reiser og sesongbilletter til to seter på Sandefjord stadion til kr 3 600. Videre ga han selv fordeler til leverandører på i alt kr 83 504.
- Lagmannsretten uttalte:
 - ”Han har over en periode på om lag ½ år mottatt verdier av relativt betydelige summer. Han satt da i en betrodd innkjøpsstilling og hadde fullmakt til i ganske vid utstrekning å velge hvem som skulle være leverandør av ulike varer til betydelige verdier... Gjennom sin stilling måtte han være fullt ut klar over internt regelverk og alminnelige etiske regler vedrørende mottak av gaver...
 -og det kan ikke vektlegges at han mener at gavene ikke har påvirket ham. Stort tidspress og utvidede fullmakter for innkjøper er etter rettens oppfatning forhold som tilsier at den ansatte må ha særlig oppmerksomhet knyttet mot eventuelle forsøk fra leverandører på å komme i urettmessig posisjon ved tildeling av oppdrag.”

Høyesterett 22. desember 2010

(tidligere ansatt i Plan- og bygningsetaten i Oslo)

- Viser til Ot.prp.nr.78 (2002-2003):
- ”Kriminalisering av korrupsjon i det offentlige må ses i sammenheng med det alminnelige saklighetskrav som gjelder all utøvelse av offentlig myndighet. Sammen med habilitetsregler og andre bestemmelser, bidrar forbud mot korrupsjon til at det i offentlig virksomhet ikke finner sted utenforliggende påvirkning og derved uriktig tjenesteutøvelse.
- **At det treffes uriktige offentlige vedtak som følge av korrupsjon, er i seg selv meget uheldig. Men også for det tilfellet at tjenestemannen ikke yter gjengjeld i form av en uriktig tjenestehandling, gjør han seg sårbar for press ved å motta en bestikkelse.** Og under enhver omstendighet vil mottagelse av bestikkelser bli oppfattet av allmennheten dit hen at uriktige tjenestehandlinger finner sted. **Dette er i seg selv ødeleggende for folks tillit til forvaltningens upartiskhet og integritet.** Et vesentlig hensyn ved kriminalisering av korrupsjon er hensynet til allmennhetens tillit til den offentlige virksomhet i alle dets former. **En slik tillit er en forutsetning for et stabilt demokrati. Forbud mot så vel aktiv som passiv korrupsjon i offentlig sektor kan begrunnes i hensynet til å opprettholde en velfungerende offentlig administrasjon.”**

Borgarting Lagmannsrett 6. mai 2015 – Ruter-saken

- Ansvarlig for utarbeidelse av anbudsdokumenter påspandert tre middager av bussleverandør (kr 1373, kr 1706, kr 1375)
- Utgangspunkt i offentligrettslige krav ved anbudskonkurranser (god forretningsskikk, høy forretnings etisk standard, skal ikke finne sted forskjellsbehandling)
- Etiske reglene: ..skal ikke ta i mot gaver, provisjoner eller andre ytelser i forbindelse med anskaffelser og kontraktsinngåelser., eller når ytelsen er egnet til eller av giveren er ment å påvirke vedkommendes tjenstliges handlinger
- Mottatt fordel, men utilbørlig (rettslig standard)?
- Klart klanderverdig forhold
- Påvirkningsmoment
- Hva er alminnelig akseptert
- Skjer ytelsen i full åpenhet
- Grensene for en offentlig tjenestemann snevrere enn i det private næringsliv
- Ikke utilbørlige fordeler: Ikke påvirkningsmoment, ikke brudd på de etiske reglene, middagene ikke vært fordekte, ikke "overdådige" middager

Gransking for Kontrollutvalget i Tønsberg kommune

- Tidligere ordfører og leder av Utvalg for bygge- og arealsaker kjøpte leiligheter som ved salgsstart ble reservert for utbygger og derfor ikke solgt på det åpne marked via eiendomsmegler
- Fra kommunal-rapport.no:
 - ”Granskerne mener både eks-ordfører og varaordfører brøt etisk regelverk.”
 - ”Granskerne påpeker at de ble bedt om å vurdere eiendomskjøpene i forhold til kommunens etiske regelverk, ikke straffeloven.
 - ***”De etiske retningslinjene går ut over rent straffbare handlinger og skal være en buffer som ivaretar kommunen mot handlinger og adferd som kan være lovlige, men som på annet grunnlag er egnet til å redusere innbyggernes tillit og holdning til kommunen. Slik sett vil en posisjon som folkevalgt i konkrete tilfeller innebære bånd på handlefriheten, skriver PwC i rapporten til kontrollutvalget i Tønsberg.”***

Konsekvenser av sanksjoner

- Aktuelt: Forskrift om offentlige anskaffelser av 7. april 2006 nr 402 § 20 – 12, 1. ledd bokstav e:

§ 20-12. *Avvisning på grunn av forhold ved leverandøren*

(1) Oppdragsgiver skal avvise leverandører som:

.....

- e) oppdragsgiver kjenner til er rettskraftig dømt for deltakelse i en kriminell organisasjon eller for korrupsjon, bedrageri eller hvitvasking av penger, og hvor ikke allmenne hensyn gjør det nødvendig å inngå kontrakt med leverandøren

10 tiltak mot korrupsjon

1. Klart uttalt holdning fra ledelsen (“Tonen fra toppen”)
2. Anti-korrupsjonsstrategi
3. Etiske retningslinjer – inklusiv konkret regulering av relevante virksomhetstilpassede dilemmaer
4. Opplæring av ledelse og ansatte – dilemmatrening
5. Varslingsordning og kommunikasjonslinjer
6. Risikoanalyse
7. Identifikasjon og håndtering av “røde flagg”
8. Integritetsundersøkelser – tredjeparter (leverandører mv)
9. Responsplan ved mistenkelig aktivitet – gransking og utbedring
10. Åpenhet i organisasjonen

Utgangspunktet

Komponentene i et «best practice» ABC-program

1. Forholdsmessige prosedyrer

- Tilstrekkelige i forhold til virksomhetens risiko, omfang, kompleksitet
- Klare, tydelige, praktiske, tilgjengelige, implementert, overholdt

2. Engasjement fra toppen

- Eiere, styre og ledelse er toneangivende for antikorrupsjonskultur, både internt og overfor tilknyttede selskaper og personer

3. Risikovurderinger

- Identifisering av risiko og vurdere sannsynlighet og konsekvens
- Periodiske, veloverveide, begrunnede, dokumenterte

4. Due diligence

- Integritetsundersøkelser av tilknyttede personer og selskaper
- Risikobasert tilnærming

5. Kommunikasjon og opplæring

- Forståelse og kunnskap i hele organisasjonen
- Opplæring internt og informasjonsdistribusjon internt/eksternt

6. Monitorering og forbedring

- Løpende monitorering og oppfølging av at prosedyrene etterleves
- Løpende forbedringer hvis nødvendig

Etiske dilemmaer?

- Skaper fordeler mellom kr 1000 og 10.000 bindinger som kan være uheldige?
- Når vil en gave medføre at en leder setter seg i et avhengighets- eller tilknytningsforhold til en forretningsforbindelse?
- Når representerer en slik gave en omdømme- eller tillitsrisiko?

Noen svar

- **PwCs korrupsjonsundersøkelse allerede i 1999:**
- ”Fordeler mellom kr 1000 og 10.000 skaper bindinger som kan være uheldige”
- **Høyesterett 290409:**
- ”Dersom en ansatt i strid med de forpliktelser som vedkommende har overfor arbeidsgiveren, mottar en gave av en viss størrelse fra en forretningsforbindelse, vil dette ikke bare representere et tillitsbrudd overfor arbeidsgiveren. Ved å motta gaven vil arbeidstakeren sette seg i et avhengighets- eller tilknytningsforhold til forretningsforbindelsen og dette vil lett medføre splittet lojalitet.
- Loven oppstiller ikke som noe straffbarhetsvilkår at den som har ytet gaven, har fått noen gjenytelse eller at arbeids- eller oppdragsgiver er blitt påført økonomisk tap eller annen form for skade.”

Spørsmål, kommentarer og diskusjon

- E-post: h.kvamme@selmer.no
- Tlf: 94 17 17 38

Kontaktinformasjon

Oslo

Advokatfirmaet Selmer DA
Postboks 1324 Vika
0112 Oslo

Besøksadresse: Tjuvholmen allé 1
T: + 47 23 11 65 00

Trondheim

Advokatfirmaet Selmer DA
Postboks 869
7409 Trondheim

Besøksadresse: Kjøpmannsgata 52
T: + 47 23 11 65 00

E: post@selmer.no
W: selmer.no

